

Л. М. Ткачук
О. А. Стахова
В. О. Вергеліс
О. М. Хошаба

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто основні підходи до визначення понять «електронне урядування» та «електронний уряд». Актуальним завданням є проведення досліджень з електронного уряду з використанням інтегрованої методології філософського, політичного, історичного, соціологічного, правового, інформаційно-економічного аналізу.

Ключові слова: електронне урядування, електронний уряд, електронна демократія, інформаційне суспільство, громадянське суспільство, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Abstract

The main approaches to the definition of the concepts of «e-government» and «e-government» are considered. An urgent task is to conduct research on e-government using an integrated methodology of philosophical, political, historical, sociological, legal, informational and economic analysis.

Keywords: e-government, e-government, e-democracy, information society, civil society, information and communication technologies (ICT).

Вступ

В умовах глобалізації та розбудови інформаційного суспільства традиційні способи взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадянами та бізнесом стають недостатньо ефективними. Для створення нових, більш зручних методів доступу до інформації та послуг все частіше застосовуються сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Запровадження електронне урядування є складним процесом, що вимагає значних фінансових витрат і вирішення цілого комплексу взаємозалежних політичних, правових, адміністративних і технологічних тощо проблем.

Проблеми розвитку електронного урядування в країнах Заходу присвячено науковій праці К. Макнат, М. Кітсінга, Р. Гібсона, С. Уорда та ін. Переваги електронного уряду аналізуються в наукових публікаціях австрійських дослідників Р. Транумюллера, Г. Ортофера й Х. Гібера. Теоретичні основи концепції електронної демократії розглядалися у працях відомих учених, таких як Р. Катца, Й. Масуда, М. Пората, Т. Стоуньєра та ін. До проблем упровадження електронного урядування як в Україні, так і в інших країнах світу зверталися такі вітчизняні дослідники, як А. Семенченко, К. Вознюк, Н. Драгомирецька, О. Загаєцька, О. Загвойська, Т. Камінська, А. Камінська, В. Ключевський, К. Линьов, І. Лопушинський, М. Міхальова, Я. Олійник, Н. Павлютенко, М. Пасічник, А. Семенов, К. Синицький, О. Дубас, П. Клімушин, А. Серенок.

Результати дослідження

Електронне урядування – це форма організації державного управління, яка за рахунок широкого застосування новітніх ІКТ забезпечує якісно новий рівень відкритої взаємодії держави та суспільства, надання повного комплексу державних послуг для всіх категорій громадян та суб'єктів господарювання [8].

Впровадження електронне урядування передбачає реалізацію послідовного, комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг та інформації для населення. Це означає структурну перебудову функціонування державних органів і їх взаємодії з громадянами, організаціями та власними співробітниками [4].

У західних країнах поняття «електронний уряд» (англ. – e-government) не завжди має однакову конотацію. Спочатку воно означало футуристичний уряд «електронних громадян», який регулює діяльність і безпеку мережі електронної інформації в цілому й електронну торгівлю зокрема. На сьогоднішній день термін «e-government» – це набагато ширше поняття, ніж просто «електронне управління державою», тобто використання в органах державного управління сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема інтернет-технологій [4].

Надумку О.П. Дубас, найбільш релевантними визначеннями електронного урядування є такі:

– Європейська Комісія визначила електронний уряд як «використання інформаційних і телекомунікаційних технологій у державних адміністраціях у сукупності з проведенням організаційних змін і набуттям нових навичок, спрямованих на поліпшення суспільних служб і демократичних процесів, а також посилення підтримки державної політики. Електронний уряд є засобом для підвищення ефективності державного обслуговування. Він спрощує провадження державної політики й допомагає державному сектору, з одного боку, розширювати обсяг послуг і підвищувати їхню якість, а з іншого – збільшувати економію ресурсів» [6];

– на думку В. Дрожжинова «електронний уряд – це використання віртуального простору для вдосконалення моделей надання послуг та підвищення ефективності функціонування органів влади та державних установ» [3, с. 143];

– О. Баранов вважає, що електронний уряд – це уряд, в якому всі сукупність як внутрішніх, так і зовнішніх зв'язків і процесів підтримується й забезпечується відповідними ІКТ. Необхідною умовою переходу до електронного уряду є широка інформатизація всіх процесів у звичайній діяльності міністерств, відомств, місцевих органів виконавчої влади, причому як внутрішніх, так і зовнішніх [1];

– М. Вершинін визначив, що електронний уряд – система інтерактивної взаємодії держави і громадян за допомогою інтернету, нова модель державного управління, яка перебудовує традиційні відносини громадян і владних структур [2];

– А. Кошкин зазначив, що електронний уряд – мережна інформаційно-комунікаційна інфраструктура, яка підтримує процес виконання державними органами виконавчої влади своїх функцій у суспільстві [7];

– електронний уряд – це модель державного управління, заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій для підвищення ефективності та прозорості влади, а також встановлення суспільного контролю над нею [5].

І. Колесніченком було визначено і узагальнено основні підходи до розуміння поняття «електронний уряд»:

– перший підхід розглядає електронний уряд як електронний сервіс надання державних послуг. Він спирається на поширену практику перенесення ефективних ІКТ регулювання з сфери бізнесу у громадський сектор, що забезпечує вихід на новий рівень якості надання послуг, зручності для користувачів при одночасному скороченні трансакційних витрат;

– представники другого підходу розглядають електронний уряд як високотехнологічну організацію, функціонування якої забезпечується сучасними засобами ІКТ. Даний підхід виходить з перспектив інформаційної епохи, коли тільки організація всієї діяльності уряду на основі ІКТ може забезпечити трансформацію суспільного сектора відповідно до нових вимог часу;

– третій підхід розглядає електронний уряд як нову модель регулювання, адекватну емерджентній економіці та інформаційному суспільству. Це не просто більш широке тлумачення, яке поглинає перші два підходи, але принципово новий погляд на зміст інститутів влади, держави та організацію державного регулювання [6].

Відмітимо зокрема, що електронне урядування побудоване з двох взаємопов'язаних підходів. По-перше, це бізнес-модель, адаптована до сучасних потреб та прийнята з боку підприємницького сектора, сутність якої полягає в отриманні конкурентних переваг завдяки реалізації таких заходів, як безперервний процес удосконалення, зосередження уваги на основних повноваженнях публічних адміністрацій та

реорганізації їх внутрішніх адміністративних процесів. По-друге, це використання широкого спектру ІКТ. Електронне урядування це також адаптація державного управління до умов інформаційного суспільства, сутність якого полягає у налагодженні взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування між собою, з громадянами та бізнесом за допомогою сучасних ІКТ.

На розвиток електронного урядування здійснюють вплив процеси управління та самоуправління. В різних країнах і на різних етапах впровадження цієї технології співвідношення цих процесів різне. Але в будь-якому випадку держава має бути основним актором у формуванні та реалізації державної політики електронного урядування. В Україні створення інфраструктурної складової електронного урядування, насамперед, розвиток Інтернет, оснащення домогосподарств та бізнесу необхідною оргтехнікою та програмним забезпеченням тощо здійснюється в основному завдяки процесам самоуправління [8].

Ефективне управління в цій сфері можливе лише якщо:

- визначено кінцеві цілі, яких необхідно досягти в ході впровадження електронного урядування, та критерії їх досягнення;
- сформована концепція, стратегія та програма електронного урядування, що базуються на реальних ресурсах країни;
- здійснюється необхідне нормативно-правове, організаційно-технічне, науково-методичне, інформаційно-аналітичне супроводження впровадження електронного урядування;
- створена організаційна система управління в цій сфері;
- функціонує система підготовки кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування в цій сфері;
- створені та відпрацьовані механізми взаємодії органів державної влади між собою, бізнесом та громадянами тощо [6].

В сучасних умовах в Україні більшість вищевказаних умов не виконується. Необхідно врахувати той факт, що в електронному урядуванні зміст функцій та структура органів влади можуть значною мірою відрізнятися в залежності від політично-економічної складової систем традиційного державного управління. Зміна функцій повинна відбуватись поетапно від традиційної моделі адміністративно-бюрократичного управління до демократичної моделі менеджменту та обслуговування.

Державне управління електронним урядуванням базується на класичній моделі управління, в якій існує об'єкт управління (або процеси, якими потрібно управляти), органи управління (суб'єкти управління), механізми управління (важелі управління) та зворотній зв'язок для забезпечення контролю за станом об'єкту управління. Для здійснення управління необхідно чітко визначення цілей та стратегія їх досягнення. Об'єкт управління, як складний об'єкт, необхідно розглядати певній декомпозиції. Так, розвиток інформаційного суспільства можливо розглядати, як розвиток окремих складових суспільства - інституцій влади, громадянського суспільства та бізнесу. Владну складову, в свою чергу, можливо розглядати за гілками влади, авиконавчу владу – за сферами державного управління. Громадянське суспільство – за громадськими організаціями, іншими громадськими інституціями з урахуванням їх інтересів. Кожен з суб'єктів управління має свій вектор управління та об'єкти управління [7]. Такий підхід, враховуючи складні зв'язки між складовими та неузгодженості дій суб'єктів управління призведе до складної системи управління та неможливості концентрувати зусилля на пріоритетних напрямках розвитку.

Інший підхід передбачає декомпозицію за основними напрямками розвитку об'єкту управління (напрямами, в яких необхідно проводити зміни): удосконалення нормативно-правового забезпечення, реформування організаційної структури органів влади та адаптування їх повноважень до нових умов функціонування, організація відповідної кадрової роботи, формування технічної політики з питань впровадження інформаційних технологій, наукова та освітня діяльність в напрямках розвитку інформаційного суспільства, удосконалення бюджетної політики щодо фінансування процесів розвитку інформаційного суспільства.

У даному випадку можна стверджувати, що електронне урядування є одним із інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприятиме створенню умов для відкритого і прозорого державного управління.

Отже, електронне урядування – це новітня інтерактивна система державного управління в основі якої закладені принципи відкритості, прозорості та підзвітності і яка за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує ефективну взаємодію громадян, неурядових організацій з органами державної влади.

Висновки

Таким чином, проаналізовано основні підходи до визначення поняття «електронне урядування» та «електронна демократія», починаючи з підходу, де це поняття розглядається лише як зручна технологія інформаційного суспільства, до підходу в якому, вона розглядається як новітня форма державного управління, яка є необхідною ланкою масштабного перетворення суспільства, для переходу до інформаційного суспільства або суспільства знань, орієнтованого на задоволення потреб громадян.

Для розуміння природи і сутності електронного урядування необхідним є його дослідження в соціально культурному, аксіологічному, правовому і політичному контекстах. Так, соціально-культурний аспект розгляду дозволить встановити відповідність моделей і стратегій електронного урядування історичним, національним, культурним, світоглядним, економічним, географічним, моральним та правовим детермінантам життєдіяльності суспільства і окремої особистості.

Головними елементами взаємодії в інформаційному суспільстві є: взаємодія держави і громадянина, взаємодія держави та бізнесу, та взаємодія органів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Баранов О. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли? [Електронний ресурс] / О. Баранов // Дзеркало тижня. – 2002. – № 1 (376). – 5 – 18 січня. – Режим доступу : <http://www.zerkalonedeli.com>.
2. Вершинин М. «Електронное правительство» в XXI веке / М. Вершинин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prnews.spb.ru>.
3. Дрожжинов В. И. Электронные правительства и повышение конкурентоспособности стран – членов ЕС / В. И. Дрожжинов, А. А. Штрик // Технологии информационного общества. Интернет и современное общество : труды VIII Всеросс. объединен. конф. (Санкт-Петербург, 8 – 11 ноября 2005 г.). – СПб., 2005. – С. 143.
4. Дубас О. П. Електронна демократія: сутність і перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс] / О. П. Дубас. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.
5. Електронний уряд столиці енергетиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.en-dar.com>.
6. Колесніченко І. М. Розвиток електронного урядування в Україні: інституціональний аспект [Електронний ресурс] / І. Колесніченко // Бізнес-Інформ. – 2014. – № 3. – Режим доступу : <http://business-inform.net>.
7. Кошкин А. Проект «электронного правительства»: мировой опыт и российские перспективы. Государство и «информационная революция» [Електронний ресурс] / А. Кошкин // Проблемы преодоления «цифровой неуровности» у Росії і країнах СНД : матеріали міжнар. семінару. – М., 2000. – 156 с. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>
8. Методичні вказівки до проведення практичних занять та до виконання самостійної й індивідуальної роботи з дисципліни «Основи науково-дослідної роботи» для студентів напрямів підготовки 6.030601 – «Менеджмент» та 6.170103 – «Управління інформаційною безпекою» / Укладачі: А. О. Азарова, В. В. Карпінєць. – Вінниця: ВНТУ, 2013. – 44 с
9. Азарова А.О. Розроблення принципів побудови раціонального методу формалізації процесу оцінювання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств / А.О. Азарова, О.В. Житкевич // Інноваційна економіка. - № (41). – 2013. – С. 93-96
10. Азарова А.О. Управління конкурентоспроможністю вітчизняних підприємств як базовий важіль забезпечення інноваційного розвитку економіки / А.О. Азарова, О.В. Житкевич // Колективна монографія: Socio economic problems of management Collective monograph: - Thorpe-Bowker@ Melbourne, Australia, 2015. – С. 209-218.
11. Азарова, А. О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства [Текст] : монографія / А. О. Азарова, О. В. Рузакова. — Вінниця : ВНТУ, 2010. — 172 с.
12. Азарова А. О. Розробка методики визначення компетентності експертів при побудові СППР щодо оцінювання фінансового стану підприємства [Текст] / А. О. Азарова, О. В. Рузакова, Л. В. Воронюк // Механізми регулювання економіки. – 2006. – № 2. – С.133–138.
13. Азарова А. О. Математичні моделі та методи управління мотивацією персоналу [Текст] / А. О. Азарова, О. А. Ковальчук. — Вінниця : ВНТУ, 2014. – 140 с.
14. Ткачук Л. М. Оцінка ефективності роботи консолідованого інформаційного ресурсу аналізу діяльності банків [Текст] / Л. М. Ткачук А.П.Ткачук // Materials of the XIII International scientific and practical Conference «SCIENCE AND CIVILIZATION- 2017», Volume 9 : Modern information technology . Agriculture . Mathematics . Construction and architecture . Sheffield. Science and education LTD - P.28-30.

15. Ткачук Л. М. Організаційно-правові аспекти державного управління регіональним розвитком / Л. М. Ткачук, Т. К. Калугаряну // Ефективна економіка. – 2012. – № 12. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua>. (дата звернення 8.04.2019).
16. Небава М. І. Управління регіональним розвитком : Ел. навч. посібник / М. І. Небава, Л. М. Ткачук URL : https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/25nebava_upravlinnya_regionalnym_rozvytkom. (дата звернення 8.04.2019).
17. Азарова А. О. Математична модель та метод оцінки рівня ризику структури капіталу засобами нейронної мережі Хопфілда [Текст] / А. О. Азарова, О. М. Роїк, Л. А. Кілимник // Актуальні проблеми економіки. - 2010. –№ 1(103). – С. 245–253.

Ткачук Людмила Миколаївна – к.е.н., доц. каф. МБІС, заст. декана Факультету менеджменту та інформаційної безпеки з навчально-методичної роботи Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: ludatkachuk2017@gmail.com.

Стахова Олена Анатоліївна – к.пед.н., викладач математичних дисциплін Вінницького технічного коледжу, м. Вінниця.

Вергеліс Валерія Олегівна – студентка групи КІН-18м, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: vergelis.lera@gmail.com

Хошаба Олександр Мирославович – к.т.н., доцент кафедри програмного забезпечення, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: oleksandr.khoshaba@gmail.com

Lyudmila Tkachuk – PhD (Ec), Assistant Professor, Deputy dean of the Faculty of management and information security by educational work of Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : ludatkachuk2017@gmail.com

Olena Stakhova - Ph.D., Assistant Professor of mathematical disciplines of Vinnitsa Technical College, Vinnytsia.

Valeria Verhelis – student of group KIN-18 m, faculty of management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. email : vergelis.lera@gmail.com

Khoshaba Olexandr – PhD (Tech), asistant professor of Department of software, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa.